

ISTRAŽIVANJE B&F: KOLIKO
KOŠTA RAT

I duže od veka traje dug

Ratovi na ovim prostorima odavno su završeni, žrtve prebrojane, ruševine, doduše ne baš sve, obnovljene. Za ministra finansija, međutim, figurativno rečeno - rat i dalje traje. Svake jeseni kad na dnevni red dođe pravljenje budžeta za sledeću godinu, kreatori fiskalne politike u predlog državne kase moraju da ukalkulišu i troškove za izbeglice, ratne i vojne invalide, pripadnike NOR-a, nosioce spomenica, Haški tribunal i sukob na Kosovu. Taj trošak samo u ovoj godini dostiže oko 34 milijarde dinara, što je nešto više od jedan odsto BDP Srbije.

Piše: Anka Milivojević

S obzirom na to da nigde ne postoje zbirni podaci o ovim rashodima, te da se Fiskalni savet ovim pitanjem nije bavio, magazin 'Biznis i Finansije' preduzeo je sopstveno istraživanje o visini ovih troškova. Iznos od 34 milijarde dinara dobili smo detaljnim češljanjem budžetskih brojki, ali i statistike PIO fonda, izveštaja Državne revizorske institucije i sredstava koje Evropska unija odobrava za poboljšanje uslova života izbeglica.

Celu računicu treba uzeti sa izvesnim ogradama i metodološkim napomenama. Na primer, kako to ističe Miladin Kovačević, stručni saradnik biltena Makroekonomske analize i trendovi (MAT), učesnici NOR-a bi, i da nisu ratovali, dobili kakvu takvu penziju. „Ona bi sasvim sigurno bez boračkog dodatka bila manja, pa je realno reći da jedna trećina njihove penzije predstavlja direktnu posledicu ratovanja“, kaže Kovačević.

Šta kažu zvanični podaci PIO fonda? Samo u januaru, po ovom osnovu, a prema podacima PIO fonda, isplaćeno je nešto više od 1,4 milijarde dinara. To znači da godišnji trošak, samo po ovom osnovu dostiže skoro 17 milijardi dinara. Istini za volju, treba reći i to da se ovaj rashod iz godine u godinu smanjuje, a razlog za to je demografske prirode. Kako vreme prolazi, sve je manje onih koji zbog starosti dočekaju sledeći penzioni ček. U kategoriji zaposlenih, odnosno onih koji su radili pre nego što su penzionisani, prema podacima PIO fonda, ovog januara više od 40.000 pripadnika NOR-a ostvarilo je pravo na penziju. Za one koji su ratovali do 9. septembra 1943. godine prosečno isplaćena penzija iznosila je nešto više od 30.000 dinara, dok je za one koji su ratovali od tog datuma prosečna penzija nešto niža i iznosi oko 23.000 dinara. Najmanje učesnika NOR-a je među penzionerima koji

su u kategoriji samostalnih delatnosti. Na početku godine, kako pokazuje statistika PIO fonda, bilo ih je svega 258. Ipak, namanje penzije dobijaju nekadašnji borci iz kategorije poljoprivrednika. Poznavaoi fiskalne politike kažu da su ovakve penzije za pripadnike NOR-a ili borce protiv fašizma karakteristične za sve demokratije.

Naš sagovornik Miladin Kovačević, koji je inače po obrazovanju matematičar, kaže da ne bi bilo sasvim pošteno kada bi se svih 17 milijardi, koliko se prema podacima PIO fonda izdvaja za penzije pripadnicima NOR-a, nosiocima spomenica i borcima na odgovornim pozicijama, uključilo u računicu.

Koliko borcima, toliko poljoprivrednicima

Ako prosečna penzija na nivou republike isplaćena u januaru iznosi 23.000 dinara onda bi od ukupnog iznosa trebalo oduzeti tu razliku pomnoženu sa brojem korisnika. Okvirno se, ipak, može reći da je trećina od 17 milijardi samo posledica ratovanja i da je to novac koji nekadašnji borci dobijaju jer su učestvovali u ratu. Tako da ako vaša računica pokazuje da, kad se na taj iznos dodaju troškovi za izbeglice, boračko invalidsku zaštitu i ostale troškove, ukupan rashod dostiže 34 milijardi, onda je realno reći da je ukupan trošak između 20 i 25 milijardi. To ono što mi kao poreski obveznici plaćamo, a ne bismo, da se na ovim prostorima nije tako često ratovalo. To nije zanemarljiva suma, ona je približna subvencijama u poljoprivredi, na primer - objašnjava Kovačević.

Takode, u budžetu za 2013. godinu se ne vidi razlika između ratnih vojnih invalida i mirnodopskih vojnih invalida. Naime, za boračko invalidsku zaštitu ove godine je planirano nešto više od 15 milijardi dinara. Ukupni rashodi u ovoj godini iznose 1.087 milijardi dinara, od toga je 101 milijarda namenjena socijalnoj zaštiti. To znači da ras-

hodi za boračko invalidsku zaštitu čine oko 15 odsto ukupnih izdataka namenjenih za socijalnu politiku.

Tu su i sredstva namenjena vojnim invalidima koji su u miru zadobili ranu, povredu, ozledu ili bolest, bez svoje krivice, pa je zbog toga nastupilo oštećenje organizma za najmanje 20 odsto. Prema važećim propisima, to mogu biti vojnici na služenju vojnog roka, studenti Vojne akademije, učenici srednje vojne škole ili polaznici škole za rezervne oficire, kao i pripadnici rezervnog sastava vojske. Jedan

bivši ministar finansija za „Biznis i finansije“ objašnjava da izdaci za mirnodopske vojne invalide dominiraju, te se ne može reći ni da se 15 milijardi dinara za boračko invalidsku zaštitu isplaćuje samo kao posledica rata.

Čini se, ipak, da to nije baš tako. S obzirom na to da se u poslednjih nekoliko godina za boračko invalidsku zaštitu isplaćivala gotovo identična suma novca, iz revizorskih izveštaja od ranijih godina moguće je jednostavno utvrditi kako se taj novac trošio. Tako je, na

primer, 2011. godine, za ovu namenu iz budžeta potrošeno 14,5 milijardi dinara. Više od 90 odsto ove sume, odnosno skoro 13 milijardi isplaćeno je na ime bivše savezne i republičke invalidnine, odnosno borcima iz ranijih ratova za oslobađanje zemlje i borcima iz ratova devedesetih godina, pokazuju nalazi Državne revizorske institucije koji se odnose na Ministarstvo za rad, zapošljavanje i socijalnu politiku. Država plaća i takozvani borački dodatak koji primaju oni vojni invalidi iz novijih ratova, a koji su još u radnom odnosu. U te svrhe isplaćeno je nešto više od 300 miliona dinara. Naknade civilnim invalidima, čine svega šest odsto ukupne sume (890 miliona dinara) tako da se nikako ne može reći da ti izdaci dominiraju. Ostatak sredstava potrošen je na ortopedsku pomagala, kupovinu motornih vozila invalidima, medicinsko lečenje kao i pokrivanje troškova prevoza.

„Bez obzira na to što za državu ovi izdaci predstavljaju trošak, kreatori fiskalne politike tu nemaju izbora“, kaže profesor Milojko Arsić, urednik biltena „Kvartalni monitor“. „To je naše nasleđe iz prošlosti, i iznos jeste značajan s obzirom na to da u skorije vreme nismo ratovali. Ono što je meni poznato je da su se penzije borcima vrlo često olako dodeljivale i da je država uglavnom bila popustljiva prilikom dodele ovih prinadležnosti“, smatra Arsić.

Ono što je pohvalno je da se sredstva za boračko invalidsku zaštitu uglavnom troše u skladu sa zakonom. Ako je suditi po revizorskim izveštajima, većih zloupotreba nije bilo. U izveštaju DRI ipak se navodi nekoliko sitnih nepravilnosti. Prva se odnosi na isplatu invalidskih primanja korisnicima koji žive u inostranstvu i to tako što su troškovi transfera novca u pojedinačnom iznosu od 500 dinara knjiženi na pogrešnom budžetskom razdelu, što nije u skladu sa Zakonom o budžetskom sistemu.

Vojni udar na budžet

Osim trajnih izdataka koje država Srbija na ime ratnih troškova isplaćuje svake godine, 2008. godine jednokratno je isplaćeno oko tri miliona evra na ime ratnih dnevnica učesnicima sukoba na Kosovu 1999. godine. Vojni udar, na budžet time, međutim, nije završen. Sve je počelo kada je oko 200 građana, uglavnom s juga Srbije, koji su bili mobilisani tokom bombardovanja NATO-a i proveli više meseci na Kosovu i Metohiji, tužilo Ministarstvo odbrane za naplatu neisplaćenih dnevnica. Kako se na zakazanim ročištima nije pojavljivao niko od vojnih pravobranilaca, sudovi u Kuršumlji i Prokuplju u nekoliko slučajeva doneli su presude u korist rezervista. Nešto manje od 450 rezervista iz tri opštine Topličkog okruga sudskim putem uspeo u prosequ da naplati između 500.000 i 700.000 dinara, u zavisnosti od toga koliko dana su proveli na Kosovu.

Možda se nekome učinilo da je problem rešen, ali lavina je tek tada krenula. Vest se brzo proširila i sud je zatrpalo još nekoliko hiljada novih tužbi. Glas su digli rezervisti iz ostalih opština na jugu Srbije, tražeći isto ono što su dobile njihove komšije, a logika im je bila jednostavna: ako su mogli oni - možemo i mi. U Ministarstvu finansija formirana je radna grupa sa zadatkom da izračuna koliki je to trošak za državnu kasu, a rezultati do kojih su došli njeni članovi bili su poražavajući.

Pripremajući dokumentaciju za vladu, jedan od analitičara u tadašnjem ministarskom kabinetu sačinio je dokument koji počinje sledećom konstatacijom: „Problem potraživanja ratnih veterana Treće armije preti da se pretvori u ozbiljan udar na budžet Srbije“. Jer, isplatu dnevnica traži 49.769 osoba i to 3.500 dinara po danu. U konačnom zbiru iznosi 13,5 milijardi dinara. I za mnogo bogatije zemlje ovo je preveliki trošak. S obzirom na to da država nije imala para da taj iznos i isplati, slučaj je stigao do suda u Strazburu koji je prošle godine doneo odluku u korist vojnih veterana. Vladi Srbije je naloženo da u roku od šest meseci od pravosnažnosti presude uredi način isplate dnevnica. Država Srbija je pedala zahtev za reviziju postupka, što je sud odbio, ali je uvažio zahtev da se predmet spora iznese pred Veliko veće. Inače, državu su tužili veterani Nišavskog okruga. Veterani su spremni da „prebiju“ dug kroz otpisivanje računa za struju, različitih poreskih obaveza i slično, u sudskom poravnanju pre nego što slučaj stigne pred Veliko veće i sve karte su na stolu.

SKENER

Druga nepravilnost odnosi se na one vojne invalide koji, po zakonu, zbog amputacije ili teških oštećenja ekstremiteta ili vida imaju pravo na putničko motorno vozilo. Propisi nalažu da automobil mora biti domaće proizvodnje. Ratni vojni invalid zahtev upućuje gradskoj upravi, Odeljenju za društvene delatnosti i Odseku za boračko invalidsku zaštitu. Revizori zameraju to što „ne postoji zakonska obaveza, niti druga pisana procedura kojom su utvrđena prava i obaveze korisnika u postupku pribavljanja vozila koje je već korišćeno“. Dakle, nepravilnost je više tehničke nego suštinske prirode. Pri tom su primedbe stavljene na relativno mali iznos potrošenih sredstava. Ostatak novca podeljen je u skladu sa zakonom i pravilno je evidentiran, zaključili su državni revizori.

Ostavština bombardovanja

Tu se spisak troškova, kao posledica ratovanja, za poreske obveznike ne završava. Da nismo ratovali, država ne bi morala da osnuje Tužilaštvo za ratne zločine, čije nas postojanje samo ove godine košta više od 112 miliona dinara. Od toga, samo na plate zaposlenih odlazi više od 80 odsto ove sume. Racionalnija za saradnju sa međunarodnim tribunalom takođe je deo našeg nasleđa iz prošlosti, a njeno funkcionisanje poreske obveznike košta više od 45 miliona dinara. Poreski obveznici plaćaju i Centar za razminiranje (18,76 miliona) što je opet zaostavština još od bombardovanja 1999. godine.

Troškovi namenjeni izbeglicama iz godine u godinu se smanjuju pa je tako ove godine Komesarijatu za izbeglice odobren budžet od 1,7 milijardi dinara. U prilog tome govore i podaci iz Informatora o radu Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike, koji po Zakonu o javnoj dostupnosti informacija mora da se objavljuje svake godine. Samo na jednoj stavci, inače vrlo malog iznosa, vidi se kako

Evropski novac za naše izbeglice

Kroz budžet Srbije vidi se i nekoliko projekata koje finansira Evropska unija, a koji su prvenstveno namenjeni unapređenju života izbeglih i raseljenih lica. Prema našoj računici, nešto više od 50 miliona dinara u te svrhe odobreno je preko IPA fondova. Najveći projekat vredan 17 miliona dinara predstavlja program podrške za unapređenje životnih uslova prisilnih migranata i zatvaranje kolektivnih centara.

se iz godine u godinu štedelo na ovoj ugroženoj grupi ljudi. Tako je, na primer, za pomoć majkama izbeglicama sa decom do godinu dana starosti 2009. godine bilo planirano da se potroši 400.000 dinara. Odobreno je duplo manje sredstava, a čak nije sve ni potrošeno. Sledeće godine planirano je 219.000, odobreno 200.000, a potrošeno 143.000 dinara.

Ljubodrag Savić, profesor Ekonomskog fakulteta kaže da smo kao društvo postali socijalno nesetljivi.

„Kamo sreće da smo bogatija zemlja i da država može da izdvoji više sredstava da tim ljudima obezbedi dostojanstvene uslove za život. Niko ne voli da ratuje i niko, ne daj bože, ne voli da bude invalid. Oni su se sticajem nesećnih okolnosti i ne svojom

krivicom našli u takvoj situaciji. Izbeglice su, na primer, bukvalno preko noći iščupane iz nekog svog životnog okruženja, žive u teškim uslovima, veliki broj njih i dalje nema posao. Prema tome, mislim, da o takvim stvarima uopšte ne treba licitirati. Da se u potpunosti poštuju njihova prava, trošak za državu bi bio mnogo veći“, kaže Savić i dodaje da treba otići i videti kako ti ljudi žive. Onda bi se vrlo lako shvatilo da država na njih ne troši velike pare, kao što se na prvi pogled čini.

Ako se zna da se na kamate i pokrivanje minusa u kasi troši oko 14 odsto BDP-a, onda izdatak od jedan odsto na borbe i izbeglice i nije neki trošak, dodaje Savić. Kad bi se ti troškovi smanjili verovatno bi bilo mnogo više novca za razna socijalna davanja, napominje on. ●